

Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA VE İŞ HUKUKUNDA İBRANIN HUKUKİ BOYUTU[#]

Banu Bilge SARIHAN*

Özet

İbra borcu sona erdiren özel bir sebeptir; ibra sözleşmesi ile alacaklı alacak hakkından vazgeçer ve borçlu borcundan kurtulur. İbra sözleşmesi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndaki 132. ve 420. madde hükümleriyle düzenlenmiştir. Genel ibra sözleşmesini düzenleyen m.132'den farklı hükümler getiren ve özel bir düzenleme olan m.420, işçiyi korumak amacıyla işçinin işverenden alacağına yönelik olan ibra sözleşmelerini hükme bağlamıştır. Özellikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun m. 420'de yer alan düzenleme ile ibra belgelerinin geçerliliği işçiyi korumak amacıyla sıkı koşullara bağlanmıştır. İbranamede, özellikle yazılı şekil şartı aranmaktadır. İbranın geçerliliği alacaklıya diğer bir ifadeyle işçiyi işçilik alacaklarının banka kanalıyla ödenmesi koşuluna bağlıdır. İşçiye yapılacak ödemenin bankaya yatırılmaması halinde ibraname geçersiz kabul edilecektir.

Anahtar Sözcükler: İbra sözleşmesi, ibraname, sulh, feragatname, işçilik alacakları

LEGAL DIMENSION OF RELEASING IN TURKISH LAW OF OBLIGATIONS AND THE LABOUR LAW

Abstract

Releasing is a special reason that ends the debt; With the release contract, the creditor renounces the receivable right and the debtor gets rid of his debt. The lease agreement is regulated by the provisions of Articles 132 and 420 of the Turkish Code of Obligations No. 6098. M.420, which is a special arrangement that introduces different provisions than the m.132 that does not regulate the general release contract, has decided to release the contracts that the worker will receive from the employer in order to protect the worker. Especially, Article 6098 of the Turkish Code of Obligations. With the regulation in 420, the validity of the discharge documents is bound to strict conditions in order to protect the worker. In the Hebrew, especially the written condition is required. The validity of the release is dependent on the creditor, in other words, on the condition that the workers' receivables are paid through the bank. If the payment to the worker is not paid to the bank, the release will be deemed invalid.

Keywords: Release contract, release, peace, waiver, labor receivables

[#] Editör Kuruluna Ulaştığı Tarih: 23.3.2020

Kabul Tarihi: 24.3.2020

^{*} Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı,

bsarihan@erbakan.edu.tr

ORC ID: 0000-0003-4686-3752.

GİRİŞ

İbra sözleşmesi, İsviçre Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olmakla birlikte, Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu ile 4857 sayılı İş Kanunu'nda ibraya ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uygulamada ortaya çıkan uyuşmazlıklarda, Yargıtay içtihatları doğrultusunda karar verilmekteydi. Türk Borçlar Kanunu'nda ibranın düzenlenmesi ile birlikte, ibra sözleşmesinin hukuki dayanağı, m.132 hükmü ile genel olarak düzenlenmiştir. İşçi ve işveren ilişkisinden kaynaklanan işçilik alacaklarına ilişkin olarak TBK.m.420 hükmünde ise, ibra sözleşmesinin yazılı olması, ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş olması, ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi, ödemenin hak tutarına nazaran noksansız ve banka aracılığıyla yapılması şeklinde ibra sözleşmesinin şekil ve geçerlilik koşulları emredici olarak düzenlenmiştir.

İbra alacaklı tarafından yapılan tek taraflı bir hukuki işlem olmayıp, alacaklı ile borçlu arasında mevcut olan bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırarak borçlunun borçtan kurtulmasına yönelik iki taraflı bir hukuki işlemdir. İbra sözleşmesi ile dar anlamda borç ifa edilmeksizin sona ermektedir. Tarafların geniş anlamda borç ilişkisini sona erdirmek için ikale sözleşmesi yapmaları gerekir. İbra sözleşmesinin konusunu oluşturan alacak hakkı sözleşmeden, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden doğabileceği gibi, aile hukuku, borçlar hukuku veya eşya hukuku ilişkilerinden de doğabilir. İbra sözleşmesi aynı zamanda bir tasarruf işlemidir, bu nedenle tarafların sözleşme ehliyeti yanında tasarruf ehliyetine de sahip olmaları gerekir.

Çalışmamızda öncelikle TBK.m.132 gereğince genel olarak ibra sözleşmesi ve sonra m.420 gereğince işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan işçilik alacaklarında uygulama alanı bulan ibra sözleşmesi değerlendirilecektir.

I. TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA İBRA SÖZLEŞMESİ

A. Genel Olarak İbra Kavramı

İbra borcu sona erdiren nedenlerden biridir. İbra Arapça kökenli bir kelime olup, “*hastayı iyi etme*”, “*aklama, temize çıkarma*” anlamına gelir¹. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda ibraya ilişkin düzenleme olmadığı için bu konuya ilişkin ihtilaflar doktrin tarafından çalışmalar ile Yargıtay içtihatları ile çözülmeye çalışılmıştır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 115. maddesini temel alarak, ibra ile ilgili düzenleme getirmiştir. “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir*” (TBK.m.132)². İbra sözleşmesi, kanun metni esas alınarak “*tarafların aralarında mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasına yönelik sözleşme*” olarak tanımlanmaktadır³. Alacaklı, borçludan talep edebileceği herhangi bir alacak hakkından borçlu ile yaptığı

¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, sozluk.gov.tr., erişim tarihi 10.03.2020.

² RG., 04.02.2011, 27836.

³ **Eren**, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2019, 24. Bası, Ankara, s.1421; **Keller**, Max/ **Schöbi**, Christian, *Das Schweizerische Schuldrecht*, 1984, Band IV, Gemeinsame Rechtsinstitute für Schuldverhältnisse aus Vertrag, unerlaubter Handlung und ungerechtfertigter Bereicherung, Basel und Frankfurt, s.190; **Larenz**, Karl,

ibra sözleşmesi ile kısmen veya tamamen vazgeçmekte, borçlu da ifa olmaksızın borçtan kurtulmakta ve borç sona ermektedir. İbra tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşen bir vazgeçme değil, borçlunun da rızası alınarak alacak hakkından vazgeçilmesine dair bir sözleşmedir⁴. İbra, bir sözleşme ve tasarruf işlemi olduğu için tarafların sözleşme ve tasarruf ehliyetine sahip olmaları gerekir⁵. Kanun hükmünde açıkça belirtildiği üzere ibra, borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulsa dahi, herhangi bir geçerlilik şekline tabi olmaksızın alacaklı ve borçlu arasındaki borcun tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasına yönelik sözleşmedir. İbra sözleşmeleri ivazlı ya da ivazsız olarak yapılabileceği gibi, kapsamına göre de tam ve kısmi ibra sözleşmeleri olmak üzere ikiye ayrılır. Alacağın bir kısmından vazgeçilmesi için yapılan ibra kısmi ibra sözleşmesidir. Alacağın tamamını ortadan kaldırmak üzere yapılan ibra sözleşmesi ise tam ibra sözleşmesidir. Tam ibra sözleşmesinde borcun tamamı ortadan kalkarken kısmi ibra sözleşmesinde ibra edilen kısım dışında kalan borç varlığını sürdürmeye devam eder⁶.

Lehrbuch des Schuldrechts, Bd.I, Allgemeiner Teil, 1987, 14. A., München ,s.267 ; “ Kaynağı ne olursa olsun, var olan veya gelecekteki bir alacak hakkının ve buna bağlı olarak geniş anlamda borcun (dar anlamda borç ilişkisini, obligatio) alacaklının alacağından vazgeçmesi suretiyle, ifa edilmeksizin ve doğrudan doğruya ortadan kalkmasına yönelik olarak, alacaklı ve borçlu arasında yapılan anlaşmaya ibra sözleşmesi denir” (Gümüş, Mustafa Alper, Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi, 2015, İstanbul, s.14,17). ; önceki Borçlar Kanunu’nda ibraya ilişkin düzenleme olmadığı için gerek doktrinde gerekse Yargıtay tarafından ibra sözleşmesi çeşitli şekillerde tanımlanmıştır; “Alacaklının alacak hakkından vazgeçmesine ve bu suretle borçlunun borçtan kurtarılmasına ilişkin bulunan akde ibra denir” (Tekinay, Selahattin Sulhi /Akman, Sermet /Burcuoğlu, Haluk /Altıp, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1993, 7. Bası, İstanbul, s.985); “Borç ifa edilmediği halde, borçlu ile alacaklının bir sözleşmeyle anlaşarak borcu sona erdirmesine ibra sözleşmesi denir” (Zevkliler, Aydın/ Ertaş, Şeref/ Havutçu, Ayşe/ Aydoğdu, Murat/ Cumahoğlu, Emre, Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri, Ana İlkeler, 2013, 2. Bası, İzmir, s.354); “İbra, alacaklının, borç ifa edilmediği halde borçluyu borcundan-kısmen veya tamamen- kurtarmasıdır” (Nomer, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2011, 10. Bası, İstanbul),. “ Alacaklı ile borçlunun aralarındaki bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaptıkları sözleşmeye ibra denir, bu sözleşme ile alacaklı alacağından vazgeçmekte, borçlu da bunu kabul etmekte ve böylece borç ortadan kalkmaktadır” (Akıncı, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 2019, 11.Bası, Konya, s.296); “ İbra, borçluyu borcu ifa etmeden borçtan kurtarmak hususunda alacaklı ile borçlunun anlaşmasıdır. Diğer bir ifade ile alacaklının borçlu ile yaptığı bir akitle alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarmasıdır” (Oğuzman, M.Kemal / Öz, M.Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, C.I, 16. Bası, İstanbul, s.554); “ İbra, borcun sona ermesini sağlayan özel bir sona erme sebebidir. Alman ve İsviçre Hukuklarına paralel olarak Türk Hukukçularınca da bir sözleşme olarak kabul edildiği için “İbra” ve “ibra sözleşmesi” terimleri birarada kullanılmıştır. Ancak Yargıtay bazı kararlarında İş Hukukuna ilişkin olarak “ibraname” ibra senedi” terimleri de yer almaktadır” (Turanboy, Kürşad Nuri, İbra sözleşmesi, 1998, Ankara, s.26,30); Yargıtay da çeşitli kararlarında ibra ile ilgili tanımlamalarda bulunmuştur; “...Birçok Yargıtay kararında vurgulandığı üzere alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasını sağlayan akde “ibra” denir”. (Y.13.HD.,25.10.2010 T., E.2010/5342, K. 2010/13830, www.kazanci.com); “...Bilindiği üzere “İbra”, alacağın tasfiyesini içeren tasarrufi bir sözleşme olup gerek öğretide ve gerekse uygulamada ibranamenin varlığı, bir borcun tam ya da kısmen ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel bir sukut nedeni olarak kabul edilmektedir.” (Feyzioğlu, Fevzi Necmettin, Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, 1969, Cilt II, İst., Sayı 351) Diğer bir ifade ile ibra, alacaklının borçlusunu borcundan beri kılmak onu borçtan kurtarmak amacıyla yapılan bir sözleşmeyi ifade etmektedir (Von Tuhr. Borçlar Hukuku-Cevat Edege Çevirisi, Cilt II Sh.695)”. (Y.13.HD., 14.03.2013 T., E.2012/25432, K. 2013/6393, Gümüş, s. 17, naklen); Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri, 2017, 26.Bası, İstanbul, s.173,174.

⁴ **Hatemi**, Hüseyin / **Gökyayla**, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 2015, İstanbul, s.303; **Eren**, 1421.

⁵ **Kılıçoğlu**, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2011, 14. Bası, Ankara, s. 812.

⁶ **Gümüş**, s.197 vd.

B. İbra Sözleşmesinin Hukukî Niteliği

TBK.md. 132’de borcun alacaklı ile borçlu arasında yapılacak ibra sözleşmesiyle tamamen ya da kısmen ortadan kaldırılabilmesi hükme bağlanmıştır. Hükümden açıkça anlaşıldığı üzere, ibra alacaklı tarafından yapılan tek taraflı bir hukuki işlem değildir. Borçlunun alacaklının vazgeçme iradesini kabul etmesi gerekir⁷. İbra, alacaklı ile borçlunun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanını içeren, iki taraflı bir hukuki işlem, bir sözleşmedir⁸. İbra, alacaklının alacak hakkını ortadan kaldırmaktadır, bu nedenle borçlandırıcı bir işlem olmayıp tasarruf işlemidir⁹. İbra sözleşmesi alacaklının malvarlığındaki aktif kısmı azaltır. Alacaklının sözleşme konusu alacak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması gerekir, örneğin, iflas etmiş olan alacaklının, alacak üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığı için, yapılan ibra sözleşmesi hükümsüzdür¹⁰. İbra sözleşmesi aynı zamanda borçlu lehine bir kazandırma işlemidir. Alacaklının malvarlığının aktif kısmındaki azalmaya bağlı olarak borçlunun da pasif kısmında azalma söz konusudur¹¹. İbra sözleşmesi her kazandırıcı işlem gibi hukuki bir sebebe ihtiyaç gösterir¹². Uygulamada genellikle bağışlama sebebine dayanarak yapılmakla birlikte, ifa sebebi, iktisap sebebi, inanç sebebi ile de yapılabilir¹³. Türk hukukunda tasarruf işlemleri ilke olarak sebebe bağlı oldukları için, ibra sözleşmesinin de sebebe bağlı olduğu kabul edilmektedir¹⁴. Bu nedenle, ibranın hukuki sebebini oluşturan işlem geçersiz olduğu takdirde, alacak ve borç sona ermeyecektir¹⁵. Alacaklı ve borçlu arasında yapılan ibra sözleşmesi sağlararası bir hukuki işlem olarak yapılabileceği gibi, maddi anlamda bir ölüme bağlı tasarruf ile de gerçekleştirilebilir¹⁶. İbra sözleşmesi en geniş anlamda bir sözleşme değişikliği olarak da doktrinde kabul edilmektedir¹⁷.

⁷ **Tunçomağ**, Kenan, *Türk Borçlar Hukuku*, 1976, I, Genel Hükümler, 6.Bası, İstanbul, s.1178; **Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop**, s.986; **Turanboy**, s.55; **Kılıçoğlu**, s.812; **Eren**, s.1422; **Keller/ Schöbi**, s.190.

⁸ “*Aynı hak sahibinin mülkiyet veya sınırlı aynı haktan tek taraflı bir işlem ile feragat etmesi mümkündür. Keza mirasçı miras hakkından, vasiyet alacaklısı da vasiyet alacağından red yoluyla, yani tek taraflı bir irade beyanıyla vazgeçebilir. Yenilik doğuran haklardan da hak sahibinin tek taraflı vazgeçmesi mümkündür*” (**Eren**, s.1422); “*İbra, bir anlaşma olması bakımından, aynı haklarda ve yenilik doğuran haklarda söz konusu olan feragatten farklıdır*” (**Oğuzman/ Öz**, s.557).

⁹ **Eren**, s.1422; **Oğuzman/ Öz**, s.557; **Hatemi / Gökyayla**, s.303; **Kılıçoğlu**, s.812; **Gümüş**, s.18; **Turanboy**, 56; **Nomer**, s.300; **İnan**, Ali Naim, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 1984, 3.Bası, Ankara, , s.495; **Reisoğlu**, Safa, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 25.Bası, İstanbul 2014, s.312.

¹⁰ **Eren**, s.1422; **Kılıçoğlu**, s.812; **Hatemi / Gökyayla**, s.303; **Gümüş**, s.125.

¹¹ **Berki**, Şakir, *Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler*, 1962, 3. Bası, Ankara, s.238; **Eren**, s.1422; **Hatemi / Gökyayla**, s.303; **Oğuzman/ Öz**, s.557; **Tunçomağ**, s.1179; **Gümüş**, s.18.

¹² **Eren**, s.1422; **Hatemi / Gökyayla**, s.303; **Oğuzman/ Öz**, s.557; **Tunçomağ**, s.1179; **Gümüş**, s.18; **Turanboy**, s.116.

¹³ **Gümüş**, s.19,20; **Turanboy**, s.104 vd.

¹⁴ **Eren**, s.1423; **Turanboy**, s.112; **Tekinay, /Akman, /Burcuoğlu, /Altop**, s.987; **Keller/ Schöbi**, s.193; **Buz**, Vedat, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Ankara 2005, s.415; ibranın sebebe bağlı olmadığı, hukuki sebepten soyut olduğu, ancak sebepsiz zenginleşmenin söz konusu olduğu yönünde aksi görüş için bkz. **Oğuzman/ Öz**, s.558; **Hatemi / Gökyayla**, s.303; **Gümüş**, 174,175.

¹⁵ **Eren**, s.1423; **Turanboy**, s.112.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Gümüş**, s.26 vd.

¹⁷ **Gümüş**, s.25.

C. İbra Sözleşmesinin Şekli

818 sayılı Borçlar Kanunu'nda ibraya ilişkin bir düzenleme yer almadığı için, ibra edilen alacağı doğuran borç ilişkisinin tabi olduğu şeklin ibra sözleşmesi için de aranıp aranmayacağı doktrinde tartışılmaktaydı. Bazı yazarlar, şekle tâbi bir hukuki işlemde değişiklik yapılması sonucunu doğuracak şekilde bir borcun ibrasının 818 sayılı Borçlar Kanunu m.12 (TBK.m.13) uyarınca asıl işlemle aynı şekle tâbi olması gerektiğini¹⁸, diğer görüşte olanlar ise, ibranın borcu doğuran sözleşmede değişiklik anlamına gelmediğini, ibra için şekil zorunluluğu getiren bir hüküm de olmadığı için, ibranın 818 sayılı Borçlar Kanunu m.11 hükmü çerçevesinde şekle tâbi olmadığını savunmaktaydılar¹⁹.

6098 sayılı TBK m.132 hükmü yürürlüğe girince bu tartışmalar sona ermiş, her türlü şekle tâbi işlemlerden doğan borcun ister tamamen ister kısmen ibrasının şekle bağlı olmayacağı açıkça belirtilmiştir. İspat açısından HMK. m.200-201 geçerli olacağından geçerlilik koşulu olmasa da ibra sözleşmesinin miktara bağlı olarak yazılı şekilde yapılması ispat şartı olarak gerekli olabilecektir. TBK. 132. maddesinde ibra sözleşmesi için şekil serbestisi öngörülmüşse de tarafların özel bir şekil şartı kararlaştırması mümkündür. Bu durumda anılan madde emredici bir hüküm olmadığından iradi şekle bağlı bir ibra sözleşmesi yapılabilir²⁰.

İşçi alacakları yönünden yapılacak ibra sözleşmeleri ise TBK. m.420 gereğince yazılı yapılmak zorundadır. Bu konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalar ilerideki başlıklarda yapılacaktır.

D. İbra Sözleşmesinin Unsurları

1. Tarafların Alacak Hakkının Ortadan Kaldırılması Üzerinde Anlaşmaları

İbra sözleşmesi, alacaklı ile borçlunun, belirli ya da belirlenebilir bir alacağı tamamen veya kısmen ortadan kaldırma amacı ile karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur²¹. Bir başka deyişle, ibra sözleşmesinin konusunu alacaklı ve borçlunun alacağı ortadan kaldırmaya yönelik icap ve kabul iradeleri oluşturur²². İbra sözleşmesinin kurulması için yapılacak öneri hem alacaklıdan hem de borçludan gelebilir. Uygulamada bu öneri genellikle alacaklı tarafından gelmektedir²³. İrade beyanları sarih (açık) olabileceği gibi zımnî (örtülü) de olabilir. Örneğin, borçlunun ala-

¹⁸ **Saymen**, Ferid H./ **Elbir**, Halid K.: *Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler*, 1958, İstanbul, s.855; **Tuğ**, A., *Türk Hukukunda Şekil*, 1994, 2. Bası, Ankara,128; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem Sözleşme*, 2008, 4.Bası, İstanbul, s.258; **İnan**, s.494; **Oğuzman/Öz**, s.555; **Hatemi / Gökyayla**, s.305.

¹⁹ **Gümüş**, s.189; **Akıntürk**, s.177; **Berki**, s.240-241; **Tunçomağ**, s. 1773; **Turanboy**, s.86-87; **Serozan**, Rona, *Sözleşmeden Dönme*, 1975, İstanbul, S.651-652; Yargıtay 13. HD. 25.10.2010, E.2010/5342, K.2010/13830: "...ibra sözleşmesinin her halükârda sözleşme şeklinde gerçekleştirilmesi zorunluluğu yoktur. Sözleşmede borçlunun kabulünün zımnî olması da mümkündür"; Yargıtay 9. HD. 04.04.2013, E.2011/2673, K.2013/11108.; Yargıtay 9. HD. 12.03.2012, E.2009/46682, K.2012/8104.

²⁰ **Gümüş**, s.195; **Eren**, s.1424; **Oğuzman/Öz**, s.555-556.

²¹ **Eren**, s.1423; **Turanboy**, s.57; **Gümüş**, s.107; **Berki**, s.238; **Tunçomağ**, s. 1772.

²² **Eren**, s.1423; **Gümüş**, s.108-109; **Keller/ Schöbi**, s.191; **Turanboy**, s.59.

²³ **Akıncı**, s.78.

cağının ibra beyanı karşısında susması, zımnî irade beyanıdır²⁴. Yargıtay da ibra sözleşmesinin zımnî olarak yapılabileceğini öngörmüştür²⁵.

Tarafların mevcut bir alacağın ortadan kalkmasına yönelik irade beyanlarının anlamı yorumlamaya gerek duyulmaksızın açıkça ve doğrudan anlaşılıyorsa, ibra sözleşmesi açık irade beyanlarıyla kurulmuştur. Alacaklının ibraya yönelik zımnî öneride bulunması durumunda irade beyanı sarih değildir ve genellikle bir eylem ile ortaya konur. Türk hukukunda kanaat verici davranış²⁶, bitirici eylem²⁷, delalet edici fiil²⁸, iradeye delalet eden vakıa²⁹ gibi terimlerle tanımlanmıştır.

Alacağın ortadan kaldırılmasına yönelik örtülü bir irade beyanı ve bir kanaat verici davranışın bulunup bulunmadığı, güven teorisine hâkim olan esaslara göre yorumlanarak dürüstlük kurallarını çerçevesinde bir sonuca varılır³⁰. Borç senedinin, alacaklı tarafından borçlunun huzurunda yırtılması, üstünün karalanması kanaat verici davranışla gerçekleşen bir ibra sözleşmesidir³¹. Örtülü ibra önerisi ve kanaat verici davranış borçlunun hâkimiyet alanına ulaşmalı ve karşı tarafça kabul edilmelidir. Aksi halde ibra sözleşmesi kurulmuş olmaz³². Örneğin; borçlunun bilgisinin dışında ve onun kabulü olmaksızın alacaklının borç senedini yırtması halinde ibra sözleşmesi kurulmuş olmaz, borç da ortadan kalkmaz. Bu durumda borç devam eder, sadece alacaklı ispat araçlarından birini kaybetmiş olur.

Alacaklının ibra önerisi borçluya ulaşmadan önce borçlu borcunu öderse, alacak ifa ile sona ermiş olur. Ortadan kalkan bir borç için ibra sözleşmesi yapılamayacağından ödemediği sonra borçluya ulaşan ibra önerisinin kabulünün de bir hükmü olmayacaktır³³.

2. İbra Sözleşmesinin Konusu

İbra sözleşmesinin konusunu geçerli olarak kurulmuş, tarafların üzerinde tasarruf edebilecekleri, belirli veya belirlenebilir münferit bir alacak hakkı oluşturur³⁴. Alacağın miktarının belir-

²⁴ **Eren**, s.1423; **Kocayusufpaşaoğlu**, s.156; **Gümüş**, s.121: “Kural olarak, susma bir irade açıklaması anlamına gelmesi de TBK. m.6.’da susma, istisnai durumlarda örtülü bir kabul beyanı olarak düzenlenmiştir. Hükme göre: “Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır”. İbra sözleşmesi niteliği gereği borçlunun yararına bir sözleşme olduğundan ve kanunen açık bir kabule ihtiyaç duymadığından anılan hüküm uygulama alanı bulur. Alacaklının ibra önerisi borçluya ulaştığında borçlu uygun bir süre zarfında açıkça ret beyanında bulunmayıp sustuğu takdirde ibra sözleşmesi örtülü kabul ile kurulmuş olur”.

²⁵ Yargıtay 4. HD. 31.3.1978, E.1977/11133, K.1978/4346, YKD, C.V, S.1, Ocak 1979, s.35.

²⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, s.156; **Gümüş**, s.109.

²⁷ **Sungurbey**, İsmet, *Medeni Hukuk Sorunları*, 1974, Cilt 2, İstanbul, s.154.

²⁸ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s.65.

²⁹ **Postacıoğlu**, İlhan E., *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 1975, 6.Baskı, İstanbul, s.575.

³⁰ **Gümüş**, s.113; **Kocayusufpaşaoğlu**, s.156.

³¹ **Turanboy**, s.59; **Berki**, s.238; **Gümüş**, s.113.

³² **Gümüş**, s.121.

³³ **Gümüş**, s.121.

³⁴ **Eren**, s.1423; **Gümüş**, s.127; **Hatemi/Gökyayla**, s.305; Yargıtay 11.HD.,30.03.2004, E.2003/18610, K.2004/3323.

tilmesi zorunlu değildir³⁵. İbra dar anlamda borcu sona erdirir, tarafların geniş anlamda borç ilişkisini sona erdirmek için ikale sözleşmesi yapmaları gerekir³⁶. Bu anlamda ibra ikaleden farklıdır.

İbra sözleşmesinin konusu olan alacak hakkının doğmuş ve mevcut bir hak olması gerekir. Yargıtay, ileride doğacak hakların ibra sözleşmesine konu edilemeyeceği, alacağın varlığının şüpheden uzak ve ihtilafsız olması gerektiğini kabul etmektedir³⁷. Aksi halde, varlığı şüpheli olan bir alacak ibra sözleşmesinin değil sulh sözleşmesinin konusu olacaktır.

İbra sözleşmesinin konusunu oluşturan alacak hakkının sözleşmeden kaynaklanması şart değildir. Alacak hakkı, borç ilişkisi, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden doğabileceği gibi, aile hukuku, borçlar hukuku veya eşya hukuku ilişkilerinden de doğabilir³⁸. İbranın konusunu sadece para alacakları oluşturmaz; para alacağı dışındaki verme, yapma ve yapmama alacakları da ibraya konu olabilir³⁹.

İbra alacaklı ve borçlu arasında kurulan bir sözleşme olması sebebiyle, aynı haklar ve yenilik doğuran haklar ibra sözleşmesinin konusunu oluşturmaz⁴⁰, tek taraflı olarak vazgeçmeyi ifade eden yöneltilmesi gerekli olmayan irade beyanına dayalı feragat işleminden farklıdır⁴¹. Davadan feragat edilmesi halinde ise feragat edilen alacakla ilgili ibra sözleşmesi yapılabilir zira davadan feragat esas haktan vazgeçilmesi anlamına gelmez, sadece davayı sona erdirir⁴². Bir borçlandırıcı işlem olan, alacağı talep etmeme taahhüdü de ibradan farklı olarak borcu sona erdirmez, sadece borçluya bir def'i hakkı sağlar, bu nedenle hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınmaz⁴³. İbra

³⁵ Ancak TBK.m.420 çerçevesinde işçi ibranamelerinin geçerliliği için alacak türünün ve tutarlarının açıkça belirtilmesi gerekir (TBK.m.420/2). Yargıtay, avukatların müvekkillerine imzalattıkları ibranamelerin de "...güven verici açıklıkta, anlaşılabilir olması gerektiğini, vekilin ne kadar para tahsil ettiğini ne kadar masraf, vekalet ücreti kesip, davacıya ne miktar ödediğinin anlaşılabilir olması gerektiğini..." belirtmiştir (Yargıtay 13.HD.,19.11.2008, E.2008/4706, K.2004/13838).

³⁶ **Eren**, s.1421 **Gümüş**, s.1278 **Hatemi/Gökyayla**, s.304; **Turanboy**, s.35.

³⁷ Yargıtay 9.HD.,18.01.2010, E.2009/29187, K.2010/114; Yargıtay HGK.,21.10.2009, E.2009/9396, K.2009/441; aksi görüş için bkz. **Gümüş**, s.143-144 : "...ileride satılması beklenen bir taşınmaza ilişkin satış bedeli alacağı, doğması beklenen bir zarara ilişkin tazminat alacağı gibi umulan alacaklara ilişkin ibra sözleşmeleri TBK.m.132 çerçevesinde şekilsiz ve geçerli olarak yapılabilir, ancak alacak hakkının henüz doğmamış olması sebebiyle söz konusu gelecekteki alacağına ilişkin ibra sözleşmesi öncelikle TBK.m.27 ve TMK.m.23 ve TBK.m.115-116 gibi diğer emredici hükümlerinin öngördüğü sınırlar içerisinde mümkündür. Örneğin A'nın B'ye karşı gelecekte doğacak olan bütün borçlarına ilişkin akdedeceği ibra sözleşmesi TBK.m.27 ve TMK.m.23 uyarınca batıl sayılacaktır. Öte yandan ister hukuki bir temel ilişkiye dayansın isterse dayanmasın gelecekteki tazminat alacaklarına ilişkin ibra sözleşmesi nihai sonucu itibariyle sorumsuzluk anlaşmasından farklı olmadığından, sorumsuzluk anlaşmasına ilişkin TBK.m.115 hükmü kıyasen uygulama bulur...".

³⁸ Bir başka deyişle tazminat alacakları, nafaka alacakları, işçi alacakları ibra sözleşmesinin konusunu oluşturur. Ancak kanundan ya da kamu yararından doğan ibra engelleri saklıdır. Örneğin, TMK.m.698/2 gereğince paylı mülkiyette paydaşın taksim talebi ibra edilemez, çocuğun ana- babasına karşı olan nafaka alacağı ibra edilemez, aile hukuku ilişkilerinden doğan gelecekteki bir nafaka alacağından ibra sözleşmesi ile vazgeçilemez, bkz. **Gümüş**,s. 133 vd.; Yargıtay da kararlarında, ibranamenin konusu olan alacağı doğuran kaynağın önemli olmadığını ifade etmiştir: "Yargıtay çeşitli kararlarında ibranamenin konusu olan alacağı doğuran kaynağın önemli olmadığını ifade etmiştir: Yargıtay HGK. 11.12.1971, E. 1969/ 4-937, K.740, İKİD., Y.12, Nisan 1972, S.136, s.1015.

³⁹ Yargıtay 13. HD. 13.06.2013, E. 2012/19406, K.2013/16056.

⁴⁰ **Gümüş**, s.133; **Eren**, s.1422; **Oğuzman/Öz**, s.557; **Tekinay**, /**Akman**, /**Burcuoğlu**, /**Altop**, s.986.

⁴¹ **Gümüş**, s.68.

⁴² **Gümüş**, s.75-76; **Turanboy**, s.30.vd.

⁴³ **Tunçomağ**, s.1176; **Gümüş**, s.50; **Hatemi/Gökyayla**, s.304; **Oğuzman/Öz**, s.556; **Turanboy**, s.30 vd.

menfi borç ikrarından farklıdır, menfi borç ikrarında taraflar borcun mevcut olmadığı yönünde irade açıklamasında bulduklarından menfi borç ikrarından sonra olmayan bir borç için ibra sözleşmesi yapılamaz⁴⁴. İbra, tarafların anlaşarak mevcut alacak miktarını azaltan ya da ortadan kaldıran bir sulh sözleşmesi içerisinde de yer alabilir⁴⁵. İbra makbuzdan da farklıdır. Makbuz, borcun ödendiğini belgeleyerek borçlu lehine ispatı kolaylaştırıcı, alacaklı tarafından imzalanan yazılı bir belgedir. Bir bilgi açıklaması olan makbuz bu yönüyle iki taraflı bir hukuki işlem olan ibra sözleşmesinden farklıdır. Ayrıca, makbuz ifaya dair bir ispat aracı, bir karine iken ibra borcu ortadan kaldıran bir hukuki işlemdir⁴⁶. Makbuz niteliğindeki belgeye ibraname ismi verilmesi makbuzun niteliğini değiştirmez⁴⁷. Ancak nadiren de olsa ibra niyeti ile imzalanan veya güven teorisine göre borçlunun böyle değerlendirmekte haklı görüldüğü belgeler ibra olarak kabul edilebilir⁴⁸. Borcun ifa edilmesinden sonra borç ilişkisi sona ereceğinden ibra sözleşmesi yapılamaz.

3. İbra Sözleşmesinin Tarafları ve Tarafların Ehliyeti

İbra sözleşmesinin tarafları alacaklı ve borçludur. İş Hukuku kapsamındaki ibra sözleşmesinin tarafları ise işçi ve işverendir⁴⁹. Taraflar, gerçek veya tüzel kişi olabilirler. Tüzel kişinin ibra sözleşmesinin tarafı olması durumunda, sözleşme tüzel kişinin yetkili organı (veya yetkili temsilcisi) tarafından yapılır⁵⁰. Toplu iş sözleşmesinin tarafı olan işçi ya da işveren sendikalarının üyeleri adına ibra sözleşmesi yapmaları mümkün değildir. Alacaklı ve borçlunun bu yönde yetki vermeleri halinde ya da sonradan icazet verdikleri takdirde işlem geçerli olur.

İbra sözleşmesinin geçerlilik kazanabilmesi için öncelikle tarafların fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlanmamış her kişi fiil ehliyetine, dolayısıyla hukuki işlem ehliyetine ve sözleşme ehliyetine sahiptir (TMK.m.14). İbra sözleşmesi ivazlı olarak yapılıyorsa tarafların fiil ehliyetine sahip olmaları şarttır⁵¹. İbra aynı zamanda bir tasarruf işlemi de olduğu için, tarafların tasarruf ehliyetine de sahip olmaları zorunludur⁵². İbra sözleşmesi ivazsız bir

⁴⁴ Turanboy, s.50.vd.; Gümüş, 52 vd.; Gümüş, s.75; Gümüş, s.75; menfi borç ikrarının ibra niteliğinde olduğu görüşü için bkz. Eren, s.1422.

⁴⁵ Hatemi/Gökyayla, s.304; Eren, s.1423: "...aynı kural mahkeme dışında yapılan konkordato sözleşmesinde de uygulanır..."

⁴⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.820; Hatemi/Gökyayla, s.304; Eren, s.1423; Yargıtay HGK., 28.06.2000, E. 2000/13-1067, K.2000/1085; Gümüş, s.77.

⁴⁷ Yargıtay17. HD.14.04.2011, E. 2010/3778, K.2011/3493; Yargıtay 1.HD.,05.05.2014, E.2014/3426, K.2014/9820; Sümer, Haluk Hadi, *İş Hukuku Uygulamaları*, 2016, 6. Bası, Konya, s.326-329; 6098 sayılı TBK m. 420. hükmünde, özellikle İş Hukuku alanındaki işçi ibranameleri açısından, Yargıtay'ın aynı yöndeki kararları ve görüşü yerini almış ve hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevî diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmünde kabul edilmiştir. Maddeye göre kanun öncesi dönemden farklı olarak ödemelerin her hâlükârda banka aracılığıyla yapılması şartı da getirilmiştir. Aksi halde düzenlenen ibraname makbuz hükmünde dahi kabul edilmeyecektir.

⁴⁸ Oğuzman/Öz, s.557; Eren, s.1423; Gümüş, s.81.

⁴⁹ Gümüş, s.149: "...Haksız fiilden doğan tazminat alacaklarında ibra eden tarafta zarar gören veya ölümü halinde desteğinden yoksun kalanlar; ibra edilen tarafta da haksız fiil sorumlusu (zarar veren) bulunur..."

⁵⁰ Kılıçoğlu, s.812; Gümüş, s.155; Yargıtay 15. HD. 25.09.2007, E. 2006/4773, K.2007/5650; Yargıtay 10. HD. 29.06.2010, E. 2009/3825, K.2010/9599.

⁵¹ Eren, s.1424; Gümüş, s.152.

⁵² Eren, s.1424; Kılıçoğlu, s.812; örneğin iflas etmiş kişilerin ve TMSF tarafından el konulan bankaların tasarruf ehliyeti bulunmadığından bunların ibra sözleşmesi yapması söz konusu değildir.

sözleşme ise alacaklının fiil ehliyetine sahip olması gerekir ancak borçlunun ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir. Çünkü borçlu bir borç altına girmemekte, bir borçtan karşılıksız olarak kurtulmaktadır⁵³.

Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar, kanuni temsilcilerin rızası olmaksızın bizzat kendi fiilleri ile borç altına giremezler⁵⁴. Kanuni temsilciler (ibra sözleşmesi anlamında da) sınırlı ehliyetsizler adına kanunen yasaklanan işlemleri yapamazlar (yasak işlemler). Sınırlı ehliyetsiz bir alacaklının sahip olduğu önemli tutardaki alacak hakkı için, yasal temsilcisi tarafından bizzat yapılacak ibra sözleşmesi ivazsız ise, ivazsız ibra sözleşmesi TMK.m.449 kapsamında “önemli bağışlama” olarak kabul edilir ve yasak işlem teşkil eder, bu nedenle geçersizdir⁵⁵. Önemsiz miktardaki alacaklar için ise, yasal temsilcinin yapacağı ivazsız ibra geçerlidir. Sınırlı ehliyetsiz bir alacaklının bizzat yaptığı ivazlı ibra sözleşmesi ise yasal temsilcinin sonradan vereceği icazeti ile baştan itibaren geçerli hale gelir⁵⁶. Veli veya vasinin izni ile çalışan sınırlı ehliyetsizin çalışması için verilen izin, ibra sözleşmesi yapılmasını kapsamaz ve izinsiz yapılan ibra geçersizdir⁵⁷.

İbra sözleşmesi temsil ve vekâlet yoluyla da yapılabilir. Temsilci yalnızca taraf adına ve taraf hesabına ibra sözleşmesini yapabilir⁵⁸. Temsil yetkisi olmadan yapılan ibra sözleşmesi ancak hukuki işleme onay veya icazet verilmesi ile geçerli olur⁵⁹. İbra sözleşmesinin vekâlet yoluyla yapılabilmesi için öğretide ağırlıklı benimsenen ve Yargıtay tarafından da kabul gören görüşe göre vekilin vekâletnamesinde özel yetkisinin bulunması gerekmektedir⁶⁰. Davaya vekâlet halinde ise dava süresince yapılacak ibra sözleşmesinin geçerli olabilmesi için vekâletnamede ibraya ilişkin özel yetkinin bulunması gerekliliği HMK.m.74’te açıkça hükme bağlanmıştır. Alacaklıya yasal danışman atanması halinde, yasal danışman oy danışmanı niteliğinde ise ivazsız ibra sözleşmesi yapılırken yasal danışmanın oyu alınarak ibra sözleşmesi yapılabilir⁶¹. Yasal danışmanın yönetim danışmanı niteliğinde ise malvarlığının özünü etkileyecek nitelikte yüklü miktardaki alacak hakkına ilişkin ibra sözleşmesi yapılırken yönetim danışmanının katılımı şarttır⁶². Birden fazla kişinin ibra sözleşmesine konu olan alacak üzerinde müşterek hakkının mevcut olduğu durumda hepsinin birlikte ibrası gerekir⁶³. Alacak üzerinde üçüncü kişiler yararına fer’i bir hak (intifa veya rehin hakkı gibi) bulunuyorsa, ibra için bu hak sahiplerinin rızasının ya da icazetinin alınması gerekir⁶⁴.

⁵³ Eren, 1424.

⁵⁴ Akipek, Jale /Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya, *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*, 2019, C. 1, 15.Bası, İstanbul, s.281 vd.; Zevkliler, Aydın, *Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler, Aile Hukuku*, 1992, Ankara, s.197-198; Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/ Özdemir Oktay, Saibe, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, 2018, 7. Bası, İstanbul, s.93 vd.

⁵⁵ Gümüş, s.152.

⁵⁶ Gümüş, s.152.

⁵⁷ Yargıtay 9. HD. 06.08.1964, E.1964/5288, K.1964/5147; Gümüş, s.152.

⁵⁸ Tunçomağ, s. 1178.

⁵⁹ Tunçomağ, s. 1178.

⁶⁰ Yargıtay 13. HD. 20.11.2013, E.2013/12645, K.12013/18579 (Gümüş, s.168).

⁶¹ Gümüş, s.152.

⁶² Gümüş, s.152.

⁶³ Gümüş, s.260.

⁶⁴ Gümüş, s.160.

E. İbra Sözleşmesinin Hükümleri

İbra sözleşmesi, kanunda borcu sona erdiren nedenlerden biri olarak düzenlenmiştir (TBK.m.132). İbra sözleşmesi, alacak ve borcu doğrudan doğruya ve kesin olarak ortadan kaldırır⁶⁵. İbra ile borcun tamamı veya bir kısmı ortadan kaldırılabilir; tam ibra sözleşmelerinde borcun tamamı, kısmî ibra sözleşmelerinde ise ibra edilen kısım sona erer. Kısmî nitelikteki ibrada, geriye kalan bakiye alacak, ibra, ifa ya da diğer borcu sona erdiren sebeplerden biri ile de sona erdirilebilir⁶⁶. Sözleşmeden aksi anlaşılmadığı sürece ibra borcun tamamı için yapılmış sayılır⁶⁷.

İbra, münferit yani dar anlamdaki bir borcu kesin olarak ortadan kaldırmaktadır. Geniş anlamdaki borcu yani taraflar arasındaki borç ilişkisini ortadan kaldırmaz; zira geniş anlamdaki borcu (borç ilişkisini) ortadan kaldıran sözleşme ikale sözleşmesidir. İbra kural olarak, ani edimli sözleşmelerden doğan borçlar için geçmişe etkilidir. Sürekli borç ilişkilerinden doğan borçlar için ise ileriye etkili olarak sonuç doğurur⁶⁸.

Alacak hakkından doğan haklardan bir kısmı da fer’i haklardır, fer’i haklar doğumu ve sona ermesi bakımından alacağa bağlı olan, asıl alacağı genişletmek ya da teminat altına almak suretiyle bu hakkın amacına hizmet eden haklardır⁶⁹. Asıl borcun ibra, ifa ya da diğer bir sebeple ortadan kalkmasıyla birlikte alacağa bağlı fer’i haklar olan faiz isteme hakkı, gecikme tazminatı, cezaî şart gibi alacak hakkının muhtevasını genişleten haklar ile kefalet, rehin ve hapis hakkı gibi alacak hakkını teminat altına alan haklar da sona erer⁷⁰. Ancak alacaklı işlemiş faiz veya gerçekleşmiş cezai şart alacağını saklı tutmuşsa ibraya rağmen bunlar varlıklarını sürdürür⁷¹.

İbra sözleşmesi alacak hakkı niteliği taşıdığı ölçüde fer’i haklar hakkında da bağımsız olarak yapılabilir. Böyle bir durumda asıl borç ibradan etkilenmez ve varlığını sürdürür⁷². Örneğin, kefalette kefilin ibra edilmesi veya sadece faiz borcunun ibra edilmesi asıl borcu sona erdirmez⁷³.

İbra sözleşmesinin birlikte borçlular bakımından da birtakım sonuçları olacaktır. Bir borç ilişkisinde alacaklının karşısında birden fazla borçlu bulunuyorsa ve alacaklı borcun tümünün ifasını dilediği borçludan isteyebiliyorsa müteselsil borçluluk söz konusudur⁷⁴. Borçluların her biri bor-

⁶⁵ Eren, s.1424; Oğuzman/Öz, s.559; Gümüş, s.251; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s.820; Tunçomağ, s.1178; Akıntürk, s.174.

⁶⁶ Gümüş, s.251.

⁶⁷ Oğuzman/Öz, s.559; Gümüş, s.252: “...Ancak ibra sözleşmesi ile borcun ne miktarda ibra edildiği bir yorum sorunudur. Aksi anlaşılmadıkça ibra borcun tamamı için yapılmış sayılır. Aynı şekilde ibra sözleşmesinin yorumu, sona erme sonucunun eş zamanlı olarak karşı edimi kapsayıp kapsamadığını ortaya koyar...”

⁶⁸ Gümüş, s.253.

⁶⁹ Akıncı, s.39; Eren, s.29-30; Kılıçoğlu, s.12.

⁷⁰ Akıncı, s.39; Kılıçoğlu, s.814; Oğuzman/Öz, s.559; Gümüş, s.254.

⁷¹ TBK.m.131: “Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı haklar da sona ermiş olur. İşlemiş faizin ve ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, bu faizler ve ceza koşulu istenebilir. Taşınmaz rehnine, kıymetli evraka ve konkordatoya ilişkin özel hükümler saklıdır.”; Eren, s.1424; Gümüş, 254-255.

⁷² Kılıçoğlu, s.814; Gümüş, s.254.; Eren, s.1424.

⁷³ Kılıçoğlu, s.814; Gümüş, s.255.

⁷⁴ Akıncı, s.263; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s.302.

cun tamamından sorumludur ve bu sorumluluk borcun tamamı ortadan kalkıncaya kadar devam eder. Müteselsil borçluluk iradi olarak yapılacak sözleşmelerden veya bazen kanundan doğar. Müteselsil borçlulardan her biri kural olarak borçtan eşit paylarla sorumludur. Borçlulardan birinin alacaklıya yaptığı ödeme kendi payına düşen miktardan fazla ise payları oranında diğer borçlulara rücu etme hakkı vardır. Kanun bu durumda payına düşenden fazlasını ödeyen borçluya ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olma imkânı tanımıştır⁷⁵. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda ibra sözleşmesi düzenlenmediğinden, müteselsil borçluların birinin ibra edilmesinin diğer borçluları nasıl etkileyeceği doktrinde tartışmalıydı⁷⁶. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ise “*Alacaklının borçlulardan biriyle yaptığı ibra sözleşmesi, diğer borçluları da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtarır*” hükmü (TBK.m.166/III) ile tartışmalara son vererek, alacaklının borçlulardan birini ibra etmesi halinde diğer borçluların da ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında borçtan kurtulacağını ifade etmiştir. Böylece alacaklı ibra edilen borçlunun payı kadar alacağından vazgeçecek ve diğer borçluların rücu hakkını kullanmalarının önüne geçilerek ibra edilen borçlu borçtan kurtulacaktır. Bir borç ilişkisinde birden çok alacaklı bulunuyor ve alacaklılardan her birinin borçluda alacak hakkının tamamını istemeye yetkili olduğu hallerde ise, müteselsil alacaklılıktan söz edilir (TBK.m.169/I). Müteselsil alacaklılıkta alacaklılardan birinin alacağının ibrasının diğer alacaklıların alacağını nasıl etkileyeceği de tartışma konusu oluşturmaktadır⁷⁷. Bu konuda bizimde katıldığımız hâkim görüş, ibranın sadece ibra edilen alacaklı için etkide bulunacağı, alacağın sadece bu ilişkiye katılan alacaklıya karşı sona ermiş olduğudur⁷⁸.

II. TÜRK İŞ HUKUKUNDA İBRA SÖZLEŞMESİ

A. Genel Olarak

İbra borcu sona erdiren özel bir sebeptir; ibra sözleşmesi ile alacaklı alacak hakkından vazgeçer ve borçlu borcundan kurtulur. İbra sözleşmesi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndaki 132. ve 420. madde hükümleriyle düzenlenmiştir. Genel ibra sözleşmesini düzenleyen m.132'den farklı hükümler getiren ve özel bir düzenleme olan m.420, işçiyi korumak amacıyla işçinin işverenden alacağına yönelik olan ibra sözleşmelerini hükme bağlamıştır.

Türk iş hukukunda ibra ve ibra sözleşmesi İş Kanunu'nda düzenlenmemiştir. 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndaki düzenleme öncesinde ibra sözleşmesinin yasal dayanağına ilişkin normatif bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bununla birlikte ibra sözleşmesi uygulamada sıkça kullanıldığından, doktrin ve yargı kararlarında sözleşme serbestisi çerçevesinde değerlendirilmiş ve Yargıtay'ın konuya ilişkin kararları ile ibraya ilişkin yasal boşluk doldurulmuştur.

Yargıtay'ın Borçlar Kanunu'nda ibraya ilişkin düzenlemeye yer verilince kadar ibra konusunda ilke kararına göre, “*İbra sözleşmesi, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 115. maddesinde düzenlendiği halde Türk Borçlar Kanunu'nda bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte*

⁷⁵ Akıncı, s.265.

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz: Gümüş, s.261 vd.

⁷⁷ Ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz: Gümüş, s.277 vd.

⁷⁸ Eren, s.1366; Gümüş, s.279.

ibraname, bir borcun tam ya da kısmen ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel sukut nedeni olarak kabul edilmelidir. Bu noktada ibra sözleşmesinin ödeme yönünde bir anlaşma olmadığını, borcun sona erme şekillerinden biri olduğu belirtilmelidir. İş Hukukunda ibra sözleşmesi ibraname adıyla yaygın bir uygulama alanı bulmaktadır. İbra sözleşmesinin tanımı, şekli ve hükümlerinin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmesi gerekliliğinin ötesinde, İş Hukukunun işçiyi koruyucu özelliği sebebiyle İş Kanunlarında normatif hüküm olarak ele alınması gerektiği açıktır. İşçi, emeği karşılığında aldığı ücret ve diğer parasal hakları ile kendisinin ve ailesinin geçimini temin etmektedir. Bu açıdan bakıldığında bir işçinin nedensiz yere işvereni ibra etmesi hayatın olağan akışına uygun düşmemektedir. İş Hukukunda ibra sözleşmeleri dar yorumlanmak ve borcun asıl sona erme nedeni ifa olarak ele alınmalıdır. Borcun sona erme şekillerinden biri olan ibra sözleşmelerine İş Hukuku açısından sınırlı biçimde yer verilmelidir."⁷⁹. Yargıtay, işçiyi korumak amacıyla iş hukukundaki ibrayı farklı değerlendirmiştir. Dolayısıyla bir kararında da iş hukukunda borcun esas sona erme nedeninin ifa olması gerektiği belirtilmiş ve ibranın bu alacaklar üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olması gerektiğine karar verilmiştir.⁸⁰

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 132. maddesinde borcu sona erdiren nedenlerden biri olarak genel hüküm niteliğindeki ibra sözleşmesi ve 420. maddesinde ise özel hüküm niteliğindeki iş hukukunda işçi alacaklarına yönelik yapılacak ibra sözleşmesinin koşulları hükme bağlanmıştır⁸¹. Nitekim TBK.m.132 hükmü esas alındığında ibra, borcu sona erdiren sebeplerden biri olup, bir edimi yerine getirme yükümlülüğünü hukuken ortadan kaldıran, borçluyu borçtan kurtaran, alacaklının da alacak hakkını sona erdiren bir işlem olarak kabul edilmelidir⁸². Daha önce de belirtildiği üzere, alacaklının tek taraflı olarak alacağından vazgeçmesi ibra değildir; özellikle ibranın bir sözleşme şeklinde yapılması gerekir.

İş hukuku açısından ise ibra belgesi, ibraname, ibra kâğıdı, ibra yazısı, ibra senedi gibi farklı isimlerle ifade edilen ibra, işçinin iş ilişkisinden ve iş sözleşmesinden doğan kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti gibi işçilik alacaklarını tamamen aldığını belirten ve bu alacaklar bakımından işverenden herhangi bir alacağının

⁷⁹ Y9HD., 03.02.2011, E. 2009/460, K. 2011/2280; Y 9HD., 25.01.2010, E. 2009/21164, K. 2010/1029; Y9HD., 26.12.2009, E. 2008/12224, K. 2009/37011. Yargıtay'ın İlke Kararları Hakkında bkz. **Çil, Şahin, İş Hukuku Yargıtay İlke Kararları**, 2. B., Ankara 2010, s. 814,815.

⁸⁰ Y9HD. 29.01.2010, E.2008/16324, K. 2010/1547. Yargıtay'ın ibra sözleşmeleri hakkında kanuni bir düzenlemenin bulunmadığı bu dönemde işçiyi koruma düşüncesi ile mağduriyetleri engellemek amacıyla birtakım sınırlamaların öngörülmesi, öğretiden tarafından da genel olarak kabul görmüştür. Yargıtay İsviçre Borçlar Kanunu'na atıfta bulunarak ibranameyi, bir borcun tam ya da kısmen ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel sukut nedeni olarak kabul etmiş ve ibra sözleşmesinin ödeme yönünde bir anlaşma olmadığını, borcun sona erme şekillerinden biri olduğunu belirtmiştir. Y9HD., 4.6.2009, E.2008/1028, K.2009/15595; Y9.HD., 12.11.2009, E. 2008/12007, K.2009/31389; Y9HD., 27.9.2010, E.2008/35445, K.2010/26047.

⁸¹ **Zevkliler, Aydın/Ertas, Şeref/Havutçu, Ayşe/Gürpınar, Damla, Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)**, 2012, Ankara, s. 565; **Çil, Şahin, İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname)**, 2006, İstanbul, s. 9; **Ertekin, Özkan, İş Hukukunda İbra**, 2007, Ankara, s. 48.

⁸² Madde gerekçesine göre, "...İbranın, öğretiden ve uygulamada borcu sona erdiren sebeplerden biri olduğunda duraksama bulunmamaktadır. Sistematiğe bir eksikliği gidermek amacıyla, ibranın yeni bir madde olarak Tasarıya alınması uygun görülmüştür.". **Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü, Borçlar Kanunundan Türk Borçlar Kanununa**, 2011, Ankara, s. 223.

kalmadığını gösteren yazılı bir belgedir. Dolayısıyla, bir vazgeçmeden ziyade işçilik haklarının ödendiğini gösteren bir ispat aracıdır⁸³.

Türk Borçlar Kanunu'nda ibra, Yargıtay'ın ibraya ilişkin ilkesi ve belirlediği esaslara uygun olmakla birlikte, bu düzenlemeler ile ibra hakkında çok sıkı geçerlilik koşulları öngörülmüştür⁸⁴. Nitekim genel hükümlere göre ibra ile, iş hukukundaki ibra sözleşmesinin ortak bir noktası kalmamıştır.

B. İşçi-İşveren İlişkisinde İbra Sözleşmesinin Önemi

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.132'de genel olarak borcu sona erdiren bir neden olarak ibra düzenlenmiş, m.420'de de işçinin işverenden olan alacaklarına ilişkin olarak ibra sözleşmesi bir takım zor geçerlilik koşulları esas alınmak suretiyle hükme bağlanmıştır. İş kanunlarına göre, genel kanun niteliğinde olan Türk Borçlar Kanunu'ndaki ibraya ilişkin hüküm, genel kanun- özel kanun ilişkisi gereğince, bu konuda hükme yer verilmeyen İş kanunları açısından uygulama alanı bulur. Bu durumda, 4857 sayılı İş Kanunu, 854 sayılı Deniz İş Kanunu ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun ile Türk Borçlar Kanunu kapsamında olup iş sözleşmesi ile çalışanlar hakkında, TBK.m.420 hükmü uygulanacaktır.

İş hukukunda ibra sözleşmesi, yaygın olarak uygulandığından, ibra sözleşmesinin tanımı, şekli, geçerlilik koşulları ve hükümlerinin özellikle İş kanunlarında işçiyi koruma ilkesi çerçevesinde normatif olarak hükme bağlanması gerektiği öğretilen genel olarak kabul görmektedir⁸⁵. Nitekim iş ilişkisi devam ederken ve iş sözleşmesi sona erdikten sonra işçilik alacakları, işçi ve ailesi için büyük öneme sahiptir; işçinin tam ifa olmadığı halde işvereni ibra etmesi ve borcu sona erdirmesi hayatın olağan akışına aykırıdır. İşçilik alacaklarının önemi nedeniyle, iş hukukunda ibra dar olarak yorumlanmalı ve dolayısıyla borcun ifa ile sona ermesi dışında ibra borcu sona erdiren bir neden olarak kabul edilmemelidir.

İşçilik alacaklarında ibra sözleşmesi, özellikle iş sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte ya da sonrasında yapılmaktadır. Genelde işverenler ibraya ilişkin bir belgeyi işçiye imzalatmak suretiyle, kısmi bir ödeme ile borcundan kurtulmayı, dolayısıyla işçinin gerçek miktarda alacağını almasını veya bu konuda aleyhine açılacak davaları engellemeyi amaçlamaktadırlar. Böyle bir durum işçi açısından iradenin sakatlanması suretiyle ibra sözleşmesinin imzalanması sonucuna yol açmaktadır. İşçilik alacakları açısından, zayıf konumda olan işçinin korunabilmesi için ibranın, genel nitelikteki

⁸³ **Topçu**, Umut, *Yargıtay Kararları ve Bilirkişi Raporları Işığında İşçi Alacak Davaları*, 2011, Ankara, s. 161.

⁸⁴ **Çelik**, Nuri/**Caniklioğlu**, Nurşen/**Canbolat**, Talat, *İş Hukuku Dersleri*, 2019, 32.B., İstanbul, s.647; **Süzek**, Sarper, *İş Hukuku*, 2019, 18.B., İstanbul, 766, 767.

⁸⁵ **Şen**, Murat, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre İş Hukukunda İbra Sözleşmesi", Aralık 2011, *Sicil İHD.*, s.74 vd.; **Keser**, Hakan, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında İbraname Uygulamaları", 2014, *Sicil İHD.*, S.32, s.132 vd.; **Süzek**, 767; **Çelik/Caniklioğlu/Canbolat**, 647; **Şengül**, Mehmet, "İbranamenin Hukuki Niteliği, Kapsamı ve Geçerliliğinin Koşulları", *LEGAL İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 2006, C.3, S.10, s. 592.

ibraya göre farklı bir şekilde ve sıkı geçerlilik koşullarına bağlanmak suretiyle uygulanabilmesi büyük öneme sahiptir⁸⁶.

Türk Borçlar Kanunu'nda yapılan düzenleme ile işçilik alacakları açısından ibra sözleşmesinin geçerlilik koşulları hükme bağlanmış, salt bir ifaya dönüşmüş olmakla birlikte, mevzuattaki boşluk doldurulmuş, uygulama açısından büyük bir eksiklik giderilmiştir.

İş hukuku açısından ibra sözleşmeleri özel bir hüküm olarak TBK.m.420'de düzenlenmiştir. Maddeye göre;

“İşçinin işverenden alacağına ilişkin ibra sözleşmesinin yazılı olması, ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş bulunması, ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi, ödemenin hak tutarına nazaran noksanız ve banka aracılığı ile yapılması şarttır. Bu unsurları taşımayan ibra sözleşmeleri veya ibranameler kesin olarak hükümsüzdür.

Hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevi diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmündedir. Bu halde dahi, ödemelerin banka aracılığıyla yapılmış olması zorunludur.

İkinci ve üçüncü fıkra hükümleri, destekten yoksun kalanlar ile işçinin diğer yakınlarının isteyebilecekleri dâhil, hizmet sözleşmesinden doğan bütün tazminat alacaklarına da uygulanır.”⁸⁷

Türk Borçlar Kanunu hükümleri kanunun yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden sonra düzenlenen ibra sözleşmelerinde uygulanacak, bu tarihten önce düzenlenen ibra sözleşmeleri hakkında ise hukuk güvenliği ilkesinin bir sonucu olarak eski Yargıtay içtihatlarına göre değerlendirme yapılacaktır.

C. İbra Sözleşmesinin Kapsamı

İş hukukunda ibra sözleşmesinin tarafları işçi ve işverendir. İşveren gerçek kişi, tüzel kişi, tüzel kişiliği olmayan kurum veya kuruluş olabilir. Asıl işveren-alt işveren ilişkisinde alt işveren, geçici iş ilişkisinde, geçici işveren, ibra sözleşmesinin tarafı olabilir. Taraflardan birinin usulüne uygun olarak düzenlenmiş ve ibra sözleşmesi yapmaya ilişkin özel yetki verilmiş bir vekâletnameyle yetkilendirdiği vekil de sözleşmenin tarafı olabilir. İşçinin kanuni mirasçıları, ölüm halinde işveren ile yapılacak ibra sözleşmesinin tarafı olabilir.

Toplu iş sözleşmesi tarafı olan işçi ya da işveren sendikalarının üyeleri adına ibra sözleşmesi yapabilmeleri için bu yönde yetkilendirilmiş olmaları veya yapılan ibra sözleşmesine sonradan icazet verilmiş olması gerekir. Ayrıca, toplu iş sözleşmesi ile doğan bir alacağın, işçinin üyesi olduğu sendika tarafından ibra sözleşmesine konu edilmesi mümkün değildir. Henüz doğmamış hakların

⁸⁶ Yargıtay da verdiği bir kararda bu görüşe katılarak ibra sözleşmesinin tanımı, şekli ve hükümlerinin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmesi gerektiğini ve hatta iş hukukunun işçiyi koruyucu özelliği sebebiyle İş Kanunlarında normatif hüküm olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Y9HD., 29.1.2010, E.2008/16324, K.2010/1547.

⁸⁷ RG., 04.02.2011, 27836.

toplu iş sözleşmesinde yapılabilecek değişikliklere konu edilmesi ise ibra sözleşmesi olarak değerlendirilemez.

İş hukuku açısından ibra sözleşmesi sadece işçinin alacaklı taraf olması ve işçilik alacaklarının ibra sözleşmesinin konusu olması halinde mümkün olabilmektedir. İşverenin işçiden alacaklı olması halinde yapılacak ibra sözleşmesi hakkında, TBK.m.420 hükmü uygulanmaz; genel hükümlere göre ibra geçerlilik kazanır⁸⁸.

İbra sözleşmesi kapsamında yer alabilecek haklar öncelikle geçerli olarak kurulmuş, mevcut, varlığı tartışmasız, belirli veya belirlenebilir nitelikte olmalıdır. İş Hukuku açısından ibra sözleşmesine konu edilebilecek haklar genelde iş sözleşmesinden ya da iş kazalarından doğan alacak haklarıdır. TBK.m.420 hükmüne göre, destekten yoksun kalanlar ile işçinin diğer yakınlarının isteyebilecekleri dâhil, iş sözleşmesinden doğan bütün tazminat alacakları da aynı maddeye göre düzenlenecek ibra sözleşmesinin konusu olabilir.

İşçi ve işveren arasında herhangi bir özel bir borç ilişkisinden kaynaklanan alacaklar ile işverenin işçiden alacaklı olduğu haklar açısından, TBK.m.132 hükmü çerçevesinde genel hükümler uygulama alanı bulacaktır.

İşçi-işveren ilişkilerinde ibra sözleşmesi kapsamına giren işçilik alacakları, ücret alacağı, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, genel tatil ücreti, ikramiye ve prim gibi ücret alacakları, iş sözleşmesinin feshinden doğan kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin alacağı gibi feshe bağlı alacak hakları ile toplu iş sözleşmesinden doğmuş ve kazanılmış haklardır.

Uygulamada yaralanma veya ölümle sonuçlanan bir iş kazası meydana geldikten sonra işçinin veya hak sahibi yakınlarının tazminat davası açmasını önlemek amacıyla işverenlerin bir miktar ödeme karşılığında ibraname alma yoluna gittikleri çok sık karşılaşılan bir durumdur. Ancak iş kazası ve meslek hastalıklarından doğan maddi ve manevi zararlar doğduğunda diğer işçilik alacaklarından farklı olarak kusur durumu ve gerçek zarar miktarı tam olarak bilinmemekte, uzmanlık gerektiren özel bir hesap gerektirmektedir⁸⁹. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.420 hükmü, iş kazası ve meslek hastalıklarından doğan tazminat alacakları açısından da uygulanır. İş kazası ve meslek hastalığından doğan her iki tazminat yönünden de işveren dışındaki sorumluların ibrasında TBK.420. maddesi uygulanmayacaktır.

Sosyal güvenlik hakkı, Anayasa'nın 12. ve 60.maddeleri gereği işçiye tanınmış, kişiye sıkı sıkıya bağlı, dokunulmaz ve feragat edilemez anayasal bir haktır. Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortası olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur. Kanunda yer alan sigorta hak ve yükümlü-

⁸⁸ Aynı yönde Y9HD., 23.1.2012, E.2009/43343, K.2012/1280.

⁸⁹ 6098 sayılı kanun öncesindeki dönemdeki Yargıtay kararlarında, iş kazası ve meslek hastalığından doğan maddi ve manevi tazminatlarda miktar içermeyen ibranamenin hukuki bir değerinin olmadığı, gerçek anlamda bir ibranameden söz edebilmek için işçiye yapılan ödemenin miktar olarak gösterilmesinin şart olduğuna karar verilmiştir. Y21HD., 18.4.2005, E.2005/1585, K.2005/3896. Yargıtay başka bir kararında "geçirdiğim iş kazası nedeniyle maddi ve manevi tazminatımı işverenden aldım, başkaca alacağım kalmadığından işverenimi ibra ederim." şeklinde düzenlenmiş miktar içermeyen, soyut ve genel ifadeli ibranamenin geçerli olmadığına hükmetmiştir. Y21HD., 01.05.2008, E.2007/23087, K.2007/7090.

lüklerini ortadan kaldırmak, azaltmak, vazgeçmek veya başkasına devretmek için sözleşmeler konu olan hükümler geçersizdir. Sosyal güvenlik hakkı hukukumuza göre sadece bir hak değil aynı zamanda bir yükümlülüktür. Sosyal güvenlik hakkından feragat edilemeyeceği de açıkça kanunda düzenlenmiştir. Bu nedenle de sosyal güvenlik hakkı ibra sözleşmesinin konusu olamaz⁹⁰.

D. İş Hukukunda İbra Sözleşmesinin Geçerlilik Koşulları

1. Yazılı Şekil ve İçerik

Türk Borçlar Kanunu m.132'ye göre ibra sözleşmesi herhangi bir şekle bağlı değildir. İş hukuku anlamında yapılacak ibra sözleşmelerinde işçi alacaklarının ibrası söz konusu ise BK.m.420/2 hükmü gereğince ibra sözleşmesinin yazılı yapılması gerekmektedir. Hükümde, “*İşçinin işverenden alacağına ilişkin ibra sözleşmesinin yazılı olması ...*” ifadesine yer verilmiştir. İşçinin işverenden olan alacağına ilişkin ibra sözleşmesinin yazılı olması geçerlilik koşulu olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, işverenin işçiden olan alacağı konusunu içeren ibra sözleşmesi açısından yazılılık zorunlu değildir⁹¹.

Aynı maddeye göre, destekten yoksun kalanlar ile işçinin diğer yakınlarının isteyebilecekleri dâhil, hizmet sözleşmesinden doğan bütün tazminat alacaklarının ibrasında da bu hüküm uygulanacak ve yazılı şekil koşulu aranacaktır. Maddeye göre yazılı şekil bir geçerlilik koşulu olup, bu koşula uyulmaması halinde ibra sözleşmesi kesin hükümsüz olacaktır.

İbra sözleşmesinde ibra veren işçinin imzasının yer alması zorunludur. Yargıtay, imza ya da parmak izi içermeyen ibranın geçersiz olacağını ve usulen onanmış parmak izi içermeyen ibranamenin tanıkla ispat edilemeyeceğine karar vermiştir^{92 93}.

⁹⁰ Yargıtay'ın görüşü de sosyal güvenlik hakkının kamu düzenine ilişkin olduğu yönündedir ve sigortalı işçinin sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde işverenden herhangi bir hak talep etmeyeceğine ve işvereni ibra ettiğine dair bir feragatname düzenlemesine izin verilmemiştir. Yargıtay 10. HD. 1.2.1985 gün ve E.1985/223, K.1985/418.

⁹¹ **Süzek**, s.767; **Çil**, Şahin, “İbra Sözleşmesi ile İkale Sözleşmesinin İş Güvencesine Etkileri”, Eylül 2007, *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, S.7, , s. 26.

⁹² Y9HD., 15.2.1973, E.1973/14413, K.1973/2233. Başka bir kararda ibranamenin hakkı ortadan kaldıran bir belge niteliğinde olduğu buna göre iş hukuku uygulamasında yorum yapılırken özen gösterilmesi gerektiği, ibraya konu tazminat ya da alacağın kuşkuya yer vermeyecek şekilde metin içinde yazılmış olması gerektiği ifade edilmiştir. Y9HD., 26.2.2001, E.2000/19872, K.2001/3451. Yargıtay başka bir kararında ibra sözleşmesinin şekle tabi olmadığını ve noterde düzenlenen ibranamenin aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğunu ve aksinin eşdeğer bir belge ile ispat edilebileceğini kabul etmiştir. Y9HD., 12.3.2012, E.2009/46682, K.2012/8104.

⁹³ Yargıtay matbu olarak düzenlenen, boşlukların daha sonra doldurulabileceği sözleşmelere şüpheyle yaklaşmıştır. Zira uygulamada işçilere işe girerken matbu ibranameler imzalatıldığı ve sözleşmenin feshinden sonra boşlukların doldurulması suretiyle işçi aleyhine olan bu ibranamelerin işverenler tarafından kullanıldığına rastlanılmaktadır. Oysa böyle bir ibraname öncelikle iş sözleşmesinin devamı sırasında alındığı için geçersizdir. Yargıtay da bu nedenlerle işçiden önceden alınan, boşluklarının sonradan işverence doldurulduğu matbu ibranameleri geçerli kabul etmemiştir. Y9HD., 26.3.2007, E. 2007/273, K.2007/8421. Yargıtay'a göre, matbu ibranamenin çelişki içermesi ve boşlukların değişik yazılarla doldurulması halinde ibraname geçersizdir.⁹³ Başka bir kararda ise Yargıtay, matbu olarak hazırlanıp tarih kısmının elle doldurulduğu ibra sözleşmesini salt şekil yönünden geçersiz sayan yerel mahkeme kararını bozmuştur. Yargıtay 9. HD. 28.1.1993 gün ve E.1993/6412, K.1993/999; Y9HD., 08.11.2004, E.2004/8622, K.2004/25098. İbramenin işçinin el yazısıyla yazılmasına Yargıtay tarafından vurgu yapılmış ve bu durumun ibranın geçerliliği noktasında belirleyici olacağına karar vermiştir. Y22HD., 25.04.2013, E.2012/22600, K.2013/5899.

İşçi alacaklarına ilişkin ibranamelerin adi yazılı şekilde yapılması yeterlidir; noterde düzenlenmesi zorunlu değildir. Noterde düzenlenen ibra sözleşmesinin ise işçinin iradesinin fesada uğratıldığı iddiaları ile ibra sözleşmesinin düzenlendiği zamana ilişkin ihtilafları ortadan kaldırabilmesi açısından önemli olduğunu belirtmek gerekir.

İşçinin korunması amacıyla yazılı ibra sözleşmesinde hangi işçilik alacaklarının ibra edildiğinin tek tek belirtilmesi ve her biri açısından miktarın açıkça gösterilmesi, BK.m.420/2’de açıkça ifade edilmiştir. Hükme göre, “*ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi*” gerekir. Aksi takdirde ibraname geçersiz sayılacaktır⁹⁴.

2. Düzenlenme Zamanı

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu yürürlüğe girmeden önce ibra sözleşmelerine ilişkin herhangi bir yasal düzenleme olmadığından, ibra sözleşmesinin yapılacağı zamana ilişkin bir kısıtlama söz konusu değildi. Ancak Yargıtay kararlarında dolaylı bir sınırlama yer verilmekteydi⁹⁵.

Türk Borçlar Kanunu m.420 hükmüne göre, “*ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş bulunması*” gerekir. Özellikle işverenlerin iş ilişkisi devam ederken ve sona ermesinden itibaren 1 ay geçmeden işçiye baskı uygulamak suretiyle ibraname almasını engellemek açısından büyük öneme sahiptir⁹⁶. Maddeye göre zaman unsurunu sağlamayan ibra sözleşmesi kesin hükümsüz olacaktır. Geçerlilik koşulu olarak bunun düzenlenmesi ile birlikte, ile ibra sözleşmelerindeki tarih ibaresi önemli hale gelmiştir⁹⁷.

Geçerli bir ibra sözleşmesi yapılması için öngörülen bir aylık bekleme süresi sözleşmenin sona ermesinden itibaren başlayacaktır. Bildirimli fesihle, bildirim öneline ilaveten kanunun öngördüğü bir aylık sürenin geçmesi üzerine ibra sözleşmesi düzenlenebilir. İşverenin, bildirim öneline ilişkin peşin ödeme yapması halinde, fesih tarihinden itibaren 1 ay sonra ibra sözleşmesi düzenlenebilir. Bildirimsiz fesihle ise, fesih beyanının karşı tarafa ulaşması ile birlikte sözleşme sona erer ve

⁹⁴ Y9HD., 25.09.2003, 2690/15379. **Özdemir**, Erdem, “İş Hukukunda İbraname Uygulamaları”, Mart 2007, *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, S. 5, s. 39; **Güneş Başak/Mutlay**, Faruk Barış, “Yeni Borçlar Kanununun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 sayılı Kanunla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, 2011/3, *ÇALIŞMA ve TOPLUM Dergisi*, s. 263.

⁹⁵ Yargıtay’ın 6098 sayılı Kanun öncesinde verdiği ilke kararlarına göre iş ilişkisinin devamı sırasında yapılacak ibranameler geçersizdir, yapılan ödemeler ise avans niteliğinde olup daha sonra hak kazanılabilecek tutarlardan mahsubu gerekir. Y9HD., 03.10.2000, E.2000/9310, K.2000/12893. Yargıtay iş sözleşmesinin feshedilmediği bir dönemde işçinin kıdem tazminatı hakkı doğmadığından kıdem tazminatı adı altında yapılan ödemelerin avans niteliğinde olduğunu ve bu nedenle ibranamenin borcu tümüyle sona erdirmediğini ifade etmiştir. Y9HD., 21.6.1983, E.1983/3591, K.1983/5670. İbranamenin tarihinin 15.2.1980 olmasına rağmen 28.2.1980 tarihine kadar tüm hakların ibra edildiğini içeren ibraname hem ileride doğacak hakların ibrası hem de önceki hizmet dönemindeki hakların ibrası yönünden geçersiz kabul edilmiştir. Y9HD., 15.4.2013, E.2011/6094, K.2013/11913. Fesih tarihi ile aynı gün düzenlenen ibranameler ise Yargıtay tarafından geçerli sayılmıştır. Y9HD., 17.06.2013, E.2011/9186, K.2013/18675.

⁹⁶ **Süzek**, s.767; **Ekonomi**, Münir, “İş Sözleşmesinin Sona Erdirilmesinde Tarafların Anlaşması, İbraname ile İş Güvencesi Davasından Feragat ve Sulh”, *LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargı Kararları ve İncelemeleri Dergisi*, Ağustos 2006, S.1, C.1, s. 35.

⁹⁷ Yargıtay, bir kararında tarih içermeyen ve içeriğinden de düzenlenme zamanı anlaşılmayan ibranamelere değer verilemeyeceği sonucuna varmıştır. Y7HD. 04.04.2013, E.2013/1167, K.5706.

bu tarihten itibaren 1 aylık süre başlar⁹⁸.

3. Ödemenin Noksansız ve Banka Aracılığıyla Yapılması

Türk Borçlar Kanunu m.420 hükmüne göre “*ödemenin hak tutarına nazaran noksansız ve banka aracılığı ile yapılması şarttır.*”. Bu koşulu taşımayan ibraname veya ibra sözleşmesi kesin olarak hükümsüzdür. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre ise, “*Hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevi diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmündedir. Bu halde dahi, ödemelerin banka aracılığıyla yapılmış olması zorunludur.*”.

4857 sayılı İş Kanunu’nun 5754 sayılı yasayla değişik 32. maddesinde bazı işyerleri için ücret ve ücret eki niteliğindeki ödemelerin işçilerin banka hesaplarına yatırılması zorunluluğu getirilmiştir. Keza 01.01.2009 tarihinde yürürlüğe giren Ücret, Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki Her Türü İstihkakın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik’e göre 4857 sayılı İş Kanunu’na tabi işyerlerinden en az 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işverenler aylık ücret ve eki niteliğindeki ödemeleri işçilerin banka hesaplarına yapacaktır. Bu hükümler sadece işçilerin ücret ve eki niteliğindeki alacaklarının banka hesabına yatırılmasını zorunlu kılmış, diğer işçi alacakları yönünden bir kural getirilmemiştir.

SONUÇ

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen ibra, uygulamada özellikle iş hukukunda iş sözleşmesinin sona ermesine ilişkin olarak uygulama alanı bulmaktadır. Konuya ilişkin 2012 öncesinde bir düzenleme olmaması nedeniyle, ibranamelerin geçerliliği konusunda Yargıtay kararları büyük öneme sahiptir. Yargıtay içtihatları ile yön verilen ibra sözleşmeleri, hata, hile, ikrah, gabin gibi iradeyi sakatlayan haller saklı kalmak üzere, açık ve net bir şekilde işçinin herhangi bir baskı altında kalmaması ve çelişkili ifadeler içermemek suretiyle işverenin işçilik alacağını ödediğine şüpheye yer vermeyecek şekilde kanaat getirilmesi halinde işverenin borçtan kurtulmasını sağlamaktaydı. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 420. maddesi ile ibraname bir düzenlemeye kavuşmuş ve geçerlilik koşulları hüküm altına alınmıştır.

Özellikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun m. 420’de yer alan düzenleme ile ibra belgelerinin geçerliliği işçiyi korumak amacıyla sıkı koşullara bağlanmıştır. İbraname, özellikle yazılı şekil şartı aranmaktadır. İbranın geçerliliği alacaklıya diğer bir ifadeyle işçiye işçilik alacaklarının banka kanalıyla ödenmesi koşuluna bağlıdır. İşçiye yapılacak ödemenin bankaya yatırılmaması halinde ibraname geçersiz kabul edilecektir.

İbra sözleşmesinde tüm ödemelerin eksiksiz hesaplanması ve miktar olarak belirtilmesi gerekir. İbra tarihi ile sözleşmenin sona ermesi arasında 1 aylık sürenin bulunması, ibra konusu alacağın türü ve miktarının belirtilmiş olması, ödemenin noksansız ve banka aracılığı ile yapılması gerekmektedir. Söz konusu koşulların gerçekleşmemiş olması halinde, ibranamenin geçersiz olacağı hükme bağlanmıştır.

⁹⁸ Yargıtay da bir kararında aynı görüşü benimsemiş ve feshi izleyen bir aylık sürede iş güvencesi hükümlerinden yararlanmak isteyen işçinin işverenin olası baskılarını azaltmak amacıyla bu düzenlemenin önemine dikkat çekmiştir. Y9HD., 11.11.2013, E.2012/28146, K.2013/23941.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü**, *Borçlar Kanunundan Türk Borçlar Kanununa*, 2011, Ankara.
- Akıncı**, Şahin, *Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler*, 2019, 11.Bası, Konya.
- Akıntürk**, Turgut / **Ateş**, Derya, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri*, 2017, 26.Bası, İstanbul.
- Akipek**, Jale / **Akıntürk**, Turgut / **Ateş**, Derya, *Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*, 2019, C. I, 15.Bası, İstanbul.
- Aktay**, Nizamettin / **Arıcı**, Kadir / **Kaplan-Senyen**, Emine T., *İş Hukuku*, 2006, Ankara.
- Berki**, Şakir, *Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler*, 1962, 3. Bası, Ankara.
- Centel**, Tankut, *İş Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı*, 1997, İstanbul.
- Çelik**, Nuri/**Caniklioğlu**, Nursen/**Canbolat**, Talat, *İş Hukuku Dersleri*, 32.B., İstanbul 2019.
- Çil**, Şahin, *İş Hukuku Yargıtay İlke Kararları*, 2010, 2. B., Ankara.
- Çil**, Şahin, “İbra Sözleşmesi ile İkale Sözleşmesinin İş Güvencesine Etkileri”, *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, Eylül 2007, S.7(İbra).
- Çil**, Şahin, *İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname)*, 2006, İstanbul.
- Ekonomi**, Münir, “İş Sözleşmesinin Sona Erdirilmesinde Tarafların Anlaşması, İbraname ile İş Güvencesi Davasından Feragat ve Sulh”, *LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargı Kararları ve İncelemeleri Dergisi*, Ağustos 2006, S.1, C.1.
- Eren**, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2019, 24. Bası, Ankara.
- Ertekin**, Özkan, *İş Hukukunda İbra*, 2007, Ankara.
- Gümüş**, Mustafa Alper, *Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi*, 2015, İstanbul.
- Güneş Başak/Mutlay**, Faruk Barış, “Yeni Borçlar Kanununun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 sayılı Kanunla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi”, 2011/3, *Çalışma ve Toplum Dergisi*.
- Hatemi**, Hüseyin / **Gökyayla**, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 2015, İstanbul.
- İnan**, Ali Naim, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 1984, 3.Bası, Ankara.
- Keser**, Hakan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Kapsamında İbraname Uygulamaları”, 2014, *Sicil İHD.*, S.32,.
- Keller**, Max/ **Schöbi**, Christian, *Das Schweizerische Schuldrecht*, 1984, Band Iv, Gemeinsame

Rechtsinstitute Für Schuldverhältnisse Aus Vertrag, Unerlaubter Handlung Und Ungerechtfertigter Bereicherung, Basel Und Frankfurt.

Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, 2011, Ankara.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip: *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem Sözleşme*, 2008, 4.Bası, İstanbul.

Larenz, Karl, *Lehrbuch Des Schuldrechts, Bd.I, Allgemeiner Teil*, 1987, 14. A., München.

Nomer, Haluk N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2011, 10. Bası, İstanbul.

Oğuzman, Kemal/**Seliçi**, Özer/ **Özdemir Oktay**, Saibe, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, 2018, 7. Bası, İstanbul.

Oğuzman, M.Kemal / **Öz**, M.Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2018, C.I, 16. Bası, İstanbul.

Özdemir, Erdem, “İş Hukukunda İbraname Uygulamaları”, *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, Mart 2007, S. 5.

Reisoğlu, Safa, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 25.Bası, 2014, İstanbul.

Saymen, Ferid H./ **Elbir**, Halid K., *Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler*, 1958, İstanbul.

Serozan, Rona, *Sözleşmeden Dönme*, 1975, İstanbul.

Sungurbey, İsmet, *Medeni Hukuk Sorunları*, 1974, Cilt 2, İstanbul.

Sümer, Haluk Hadi, *İş Hukuku Uygulamaları*, 2016, 6. Bası, Konya.

Süzek, Sarper, *İş Hukuku*, 2013, 9.B., İstanbul.

Süzek, Sarper, *İş Güvenliği Hukuku*, 1985, Ankara (İş Güvenliği).

Şengül, Mehmet, “İbramenin Hukuki Niteliği, Kapsamı ve Geçerliliğinin Koşulları”, *LEGAL İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 2006, C.3, S.10.

Tekinay, Selahattin Sulhi /**Akman**, Sermet /**Burcuoğlu**, Haluk /**Altop**, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1993, 7. Bası, İstanbul.

Topçu, Umut, *Yargıtay Kararları ve Bilirkişi Raporları Işığında İşçi Alacak Davaları*, 2011, Ankara.

Tuğ, A., *Türk Hukukunda Şekil*, 2. Bası, 1994, Ankara.

Tunçomağ, Kenan, *Türk Borçlar Hukuku, I, Genel Hükümler*, 6.Bası, 1976, İstanbul.

Tunçomağ, Kenan/**Centel**, Tankut, *İş Hukukunun Esasları*, 2008, 5.B., İstanbul.

Turanboy, Kürşad Nuri, *İbra Sözleşmesi*, 1998, Ankara.

Zevkliler, Aydın/**Ertaş**, Şeref/**Havutçu**, Ayşe/**Gürpınar**, Damla, *Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, 2012, Ankara.

Zevkliler, Aydın/ **Ertaş**, Şeref/ **Havutçu**, Ayşe/ **Aydoğdu**, Murat/ **Cumalıoğlu**, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri, Ana İlkeler*, 2013, 2. Bası, İzmir.

Zevkliler, Aydın, *Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler, Aile Hukuku*, 1992, Ankara.